

Uvodna riječ
DUGOTRAJNOST POSTUPKA – POSLJEDICE
NERJEŠIVOG FUNKCIONALNOG HENDIKEPA
HRVATSKOG KAZNENOG PRAVOSUĐA:

Pravo žrtve na djelotvorni pravni lijek
i kaznenoprocenu zaštitu konvencijskih prava

Poštovano čitateljstvo,

u uvodniku Ljetopisa br. 1 iz 2023. razmatrano je kršenje prava žrtava kaznenih djela na suđenje u razumnom roku i pristup sudu dugotrajnošću vođenja kaznenih postupaka. U ovom, kako je bilo i najavljeno, obrađuju se druga konvencijska prava koja se također krše tim najtežim funkcionalnim problemom hrvatskog pravosuđa, koji je u prošloj godini, umjesto nastavka pozitivnog trenda njegova rješavanja, doživio regresivno okoštavanje višemjesečnim opravdanim i zakonitim štrajkom sutkinja i sudaca te pravosudnih službenika.¹ Tema su uvodnika pravo žrtve na djelotvorni pravni lijek protiv odugovlačenja kaznenog postupka iz čl. 13. Konvencije te sva druga konvencijska prava žrtava povrijeđena kaznenim djelom koja nisu dobila kaznenopravnu zaštitu u kaznenom postupku jer je država prekršila svoju proceduralnu pozitivnu obvezu. Posebnu pažnju treba posvetiti zastari kao najtežoj procesnoj posljedici odugovlačenja postupka, koja žrtvu kaznenog djela nedvojbeno pogađa do razine sekundarne viktimizacije, što je, bez obzira na težinu propusta i relativnu učestalost, problem koji se u Hrvatskoj statistički ne prati. Za sprečavanje zastara poduzete su organizacijske i metodološke mjere na Vrhovnom sudu RH,² no s obzirom na gubitak nadležnosti za donošenje pravomoćnih odluka toga suda važno je da se istovrsne mjere provedu na nižim sudovima. Da je odugovlačenje kaznenih postupaka eskaliralo do mjere da je postalo i važno političko pitanje u međunarodnim odnosima, pokazuje nam i rad iz ovog broja Ljetopisa o razlozima neopravdanih odugovlačenja u složenim kaznenim predmetima autora *Bonačića, Vojvode* i *Željko*, koji je vezan za kritiku Odbora stručnjaka

---

¹ <https://www.vsrh.hr/EasyEdit/UserFiles/priopcenja/2023/bijeli-strajk-sudaca.pdf>; v. Izvješće predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske o stanju sudbene vlasti za 2022., str. 132–133; v. Dopis predsjednika Vrhovnog suda RH predsjedniku Vlade RH u svezi štrajka službenika i namještenika u pravosudnim tijelima, <https://www.vsrh.hr/dopis-predsjednika-vrhovnog-suda-republike-hrvatske-predsjedniku-vlade-republike-hrvatske-u-svezi-strajka-sluzbenika-i-namjestenika-u-pravosudnim-tijelima.aspx>.

² V. Priopćenje VSRH: Reagiranje predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske na tekst u “Jutarnjem listu”, <https://www.vsrh.hr/reagiranje-predsjednika-vrhovnog-suda-republike-hrvatske-na-tekst-u-jutarnjem-listu.aspx>.

Vijeća Europe MONEYVAL o procjeni sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma u Hrvatskoj.

Oba navedena mehanizma zaštite prava žrtve trenutno su u Hrvatskoj vrlo aktualna. Prvo, već više od tri godine hrvatske građanke i građani nemaju na raspolaganju djelotvorni pravni lijek protiv odugovlačenja sudskog postupka, što se namjerava s velikim zakašnjenjem ispraviti novelom Zakona o sudovima, koja se upravo nalazi u prvom čitanju pred Hrvatskim saborom. Drugo, na međunarodnoj razini jačaju pozitivne obveze država da kroz postojeće domaće kaznenopravne mehanizme, primarno osudom počinitelja u kaznenom postupku, zaštite i ona prava žrtava koja su na konvencijskoj ljestvici vrijednosti niže od prava na život i zabrane mučenja. Na to upućuje niz najrecentnijih presuda Europskog suda za ljudska prava kojima je utvrđena povreda prava na vlasništvo iz Protokola 1 Konvencije zbog odugovlačenja kaznenog postupka (v. *infra* II. poglavlje).

I. PRAVO NA DJELOTVORNI PRAVNI LIJEK PROTIV ODUGOVLAČENJA POSTUPKA (ČL. 13. KONVENCIJE)

Pravo na djelotvorni pravni lijek iz čl. 13. Konvencije osigurava supsidijarni karakter konvencijske zaštite jer zahtijeva da države u svojem pravnom poretku uspostave djelotvorna pravna sredstva pred domaćim tijelima za zaštitu prava zajamčenih Konvencijom. Stoga je formalna pretpostavka dopuštenosti zahtjeva Europskom sudu po čl. 13. Konvencije iscrpljenost odgovarajućih i relevantnih domaćih pravnih sredstava. Ta će pretpostavka, pa i supsidijarni karakter konvencijske zaštite, biti ukinuti kada Europski sud, kao što je to slučaj u Hrvatskoj od 30. srpnja 2020., utvrdi nedjelotvornost domaćeg pravnog lijeka protiv odugovlačenja postupka (v. *infra* I.3. poglavlje).

Pravo iz čl. 13. Konvencije štiti druga konvencijska prava, pa nije samostalno, već je komplementarno ostalim materijalnim pravima iz Konvencije i može se primijeniti samo u kombinaciji s drugim člancima Konvencije čije je kršenje utvrđeno ili navodno postoji, ili u svjetlu njih.³ Iznimka u odnosu na komplementarnost zaštite koju pruža čl. 13. Konvencije procesna su jamstva iz čl. 6. Konvencije, osim upravo onog koje je predmet ovog uvodnika – prava na suđenje u razumnom roku.

---

³ Ipak, za povredu čl. 13. Konvencije nije nužno da Sud utvrdi povredu drugog prava iz Konvencije (*Klass i dr. v. Njemačke*, 1978, § 64.). Guide on Article 13 of the European Convention on Human Rights, Right to an effective remedy, Updated on 31 August 2022, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2022, § 20. (dalje: Guide on Art. 13 of the Convention).

1. Apsorpcija povrede prava na djelotvorni pravni lijek iz čl. 13. utvrđivanjem povrede prava iz čl. 6. Konvencije

Iako čl. 13. štiti sva prava iz Konvencije, pa tako i pravo na pravično suđenje, radi se o pravima koja se prema judikaturi Europskog suda preklapaju. Stoga Europski sud nakon utvrđivanja povrede čl. 6. u brojnim predmetima nije odlučivao o povredi čl. 13. Konvencije jer je smatrao da povreda jamstva iz čl. 6. apsorbira jamstva iz čl. 13. Konvencije. Razlog je to što su opći i posebni elementi prava na pravični postupak, kao što su pravo na neovisni i nepristrani sud, pravo na javni postupak, privilegij od samooptuživanja, presumpcija nedužnosti i prava obrane, konstitutivni dijelovi kaznenog postupka neodvojivo povezani s njegovim ciljem, tj. donošenjem pravilne i zakonite presude. Zbog toga njihovo kršenje predstavlja *vitia in procedendo* i *errores in judicando*, koji se popravljaju ili sankcioniraju u okviru samog kaznenog postupka kroz neupotrebljivost i zabacivanje rezultata radnji (nezakoniti dokazi) ili utvrđivanjem nevaljanosti pojedinih odluka (npr. ukidanja presude povodom žalbe).⁴ Popravljanje pogrešaka i procesne sankcije za ove bitne povrede kaznenog postupka iniciraju se ili postupanjem po službenoj dužnosti tijela kaznenog postupka ili podnošenjem pravnog sredstva u okviru samog kaznenog postupka povodom kojeg bi nadležno tijelo trebalo popraviti propuste, bilo u prvom bilo u drugom stupnju. Neispravljanje propusta kojima se krše opći ili posebni elementi prava na pravični postupak iz čl. 6. u pravilu utječe na donošenje pravilne i zakonite presude, odnosno dovodi do nepravilnog kaznenog postupka, na što su dužni reagirati viši sudovi povodom pravnih lijekova i osigurati poštivanje ovih prava ili obnoviti nepravilni kazneni postupak. U slučaju njihova propusta u pravilu će reagirati ustavni sud ili Europski sud za ljudska prava utvrđujući povredu čl. 6. Dakle, djelotvorni pravni lijekovi iz čl. 13. Konvencije za zaštitu prava iz čl. 6. Konvencije integrirani su u sam kazneni postupak kroz različite procesne sankcije i njihova nedjelotvornost dovodi do povrede čl. 6., pa Europski sud neće dodatno utvrđivati povredu čl. 13. Konvencije. U tim je slučajevima povreda čl. 13. apsorbirala povredu čl. 6. Konvencije,⁵ jer je, kako kaže Europski sud, čl. 6. st. 1. Konvencije *lex specialis* u odnosu na čl. 13. Konvencije,⁶ u kojem se iscrpljuje povreda Konvencije.

---

⁴ V. poglavlje "Nepravilnosti i pravno djelovanje (valjanost) procesnih radnji", u: Krapac, D., *Kazneno procesno pravo*, Zagreb: Narodne novine, 2020, 274–281.

⁵ *Airey v. Irska*, 1979., § 35.; *C. v. Ujedinjeno Kraljevstvo*, odluka Komisije, 1983., prema Guide on Article 13 of the Convention, § 63.

⁶ *Ibid.*, § 143.

2. Pravo na djelotvorni pravni lijek žrtve kaznenog djela protiv odugovlačenja kaznenog postupka prema judikaturi ESLJP-a

Međutim, za sve nepravilne procesne radnje ne mogu se predvidjeti univerzalne mjere zaštite jer one različito utječu na donošenje pravilne i zakonite presude kao glavnog cilja kaznenog postupka.⁷ Tako, kada se radi o povredi prava na suđenje u razumnom roku, primjena navedenih procesnih rješenja unutar samog kaznenog postupka nije odgovarajuće rješenje. Primjerice, zamisliva je situacija da postoji povreda prava na suđenje u razumnom roku, ali da je donesena pravilna i zakonita presuda. Stoga zbog prirode povrede prava na suđenje u razumnom roku na nju nije moguće primijeniti metode za popravljavanje propusta ili pogrešaka u poduzimanju procesnih radnji kao što su konvalidacija, ispravljanje pogreške, ponovno poduzimanje procesne radnje, opoziv, kao ni procesne sankcije kao što su prekluzija, izdvajanje nezakonitih dokaza ili nevaljanost odluke.⁸ Rješenja za zaštitu ovog prava nalaze se u izvanprocesnim mehanizmima ubrzanja postupka u okviru upravne pravosudne hijerarhije, radnog prava, stegovne odgovornosti, ispravne organizacije rada, materijalnih uvjeta rada, kadrovske popunjenosti i dr.

Osim toga, primjerena procesna sankcija za odugovlačenje postupka iz aspekta okrivljenika bila bi prekluzija vođenja kaznenog postupka, odnosno obustava kaznenog progona, kako bi se onemogućilo podvrgavanje njega ili nje dugotrajnom teretu kaznenog progona. No iz aspekta žrtve i njezine konvencijske zaštite takvo procesno rješenje bilo bi neprihvatljivo. Ono bi kršilo druga konvencijska prava, prije svega pravo na učinkovitu istragu, koje je temeljno ljudsko pravo žrtava teških kaznenih djela iz čl. 2., 3., 4., 5. i 8. Konvencije (v. infra poglavlje II.1.). Moglo bi se reći da je zbog nepravilnog rada državnih tijela okrivljenik nagrađen izbjegavanjem kaznene odgovornosti i kazne, a žrtva dodatno kažnjena ponovnim kršenjem istog prava od strane države.

Zbog nemogućnosti ispravljanja povrede prava na suđenje u razumnom roku kaznenoprocenim sankcijama Europski je sud uspostavio za povredu tog elementa čl. 6. iznimku od apsorpcije članka 13. Konvencije člankom 6. Konvencije. U predmetu *Kudla v. Poljska* iz 2000. godine Europski je sud rekao da je pitanje je li osigurano pravo na suđenje u razumnom roku potpuno odvojeno od pitanja je li podnositelju zahtjeva na raspolaganju u domaćem pravnom sustavu djelotvorno pravno sredstvo protiv odugovlačenja postupka

---

⁷ V. Krapac, D. (2020) Kazneno procesno pravo, Zagreb: Narodne novine, 275.

⁸ *Ibid.*, 276–281.

(§§ 147., 149.).⁹ Sud je protumačio čl. 13. Konvencije kao samostalno jamstvo djelotvornog pravnog lijeka pred nacionalnim vlastima zbog navodne povrede prava da se predmet sasluša u razumnom roku iz čl. 6. st. 1. i uspostavio obvezu države da u svojem pravnom poretku uspostavi pravni lijek protiv odugovlačenja postupka (*Kudla v. Poljska*, 2000., § 156.). Državama su na raspolaganju tri vrste pravnih lijekova: a) ubrzavajući (akceletorni), s preventivnom svrhom, kojima Europski sud daje prednost, b) odštetni (reparativni, kompenzacijski ili satisfakcijski), koji djeluju *ex post*, i c) kombinirani, odštetno-ubrzavajući.¹⁰

Pri tome čl. 13. ima veći opseg zaštite u odnosu na žrtve kaznenih djela jer štiti procesna prava svih žrtava kaznenih djela, onih koje imaju konvencijsku zaštitu po čl. 6. jer su postavile imovinskopravni zahtjev, ali i onih koje je nemaju jer nisu u kaznenom postupku postavile imovinskopravni zahtjev.¹¹

Ključno za ispunjenje obveze iz čl. 13. Konvencije jest da pravni lijekovi moraju biti djelotvorni, a to znači da njihovo postojanje mora biti dovoljno izvjesno ne samo u teoriji već i u praksi. U protivnom će im nedostajati potrebna dostupnost i učinkovitost (*Štitić v. Hrvatska*, 2007., § 28.; *Lonić v. Hrvatska*, 2014., § 49.). Djelotvornost pravnog lijeka ocjenjuje se *in concreto* (*Colozza i Rubinat v. Italija*, odluka Komisije, 1982., str. 146–147).¹² Zahtjevi djelotvornog i dostupnog pravnog sredstva traže da postupak po izjavljenom pravnom sredstvu bude proveden u razumno kratkom vremenu, uslijed čega nadležna tijela trebaju posvetiti posebnu pažnju tome postupku kako bi se izbjegle povrede čl. 6. EKLJP-a.¹³ Dakle, osobitu pozornost treba obratiti, *inter alia*, brzini postupanja povodom samoga pravnog sredstva, da narav pravnoga sredstva ne bude potkopana prekomjernim trajanjem postupka.¹⁴

---

⁹ V. Novokmet, A. / Sršen, Z., Neučinkoviti kazneni postupak pred sudovima – implementacija presuda Europskog suda za ljudska prava, HLJKZP, br. 2/2017, 293–334, 298.

¹⁰ V. Ustavni sud RH, Izvješće o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku uređenog člancima 63.–70. Zakona o sudovima (NN br. 28/13., 33/15., 82/15. i 67/18.), NN 21/2021 (1. 3. 2021.). V. Novokmet /Sršen, 2017, 299–304.

¹¹ Priručnik o europskom pravu u području pristupa pravosuđu, FRA - Agencija Europske unije za temeljna prava, 2016. Vijeće Europe, (www.echr.coe.int/d/handbook_access_justice_hrv), str. 162. V. Đurđević, Z., Uvodna riječ: Dugotrajnost postupka – posljedice nerješivog funkcionalnog hendikepa hrvatskog kaznenog pravosuđa: Pravo žrtve na suđenje u razumnom roku i pristup sudu, HLJKPP, V–XVI, XII–XIV.

¹² Guide on Article 13 of the Convention, § 35.

¹³ *Vidas v. Hrvatska*, 3. srpnja 2008., § 36.; *M. M. S. v. Belgija i Grčka*, 21. siječnja 2011., § 292.

¹⁴ Europski sud za ljudska prava utvrdio je povredu čl. 13. u vezi s čl. 6. st. 1. ili u svjetlu čl. 6. st. 1. zbog nepostojanja djelotvornih domaćih pravnih lijekova kojima bi se moglo prigovoriti na duljinu kaznenog postupka u nizu predmeta navedenih u Guide on Article 13 of the Convention, § 171.

Povijest odnosa Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava u pogledu čl. 13. Konvencije ogledalo je nefunkcionalne stagnacije hrvatskog pravosuđa. Zbog nemogućnosti rješavanja problema dugotrajnosti postupaka Hrvatska *eo ipso* nije u stanju ispuniti navedene konvencijske standarde dostupnosti i djelotvornosti pravnog lijeka u praksi, što znači osigurati njegovo rješavanje u kratkom vremenu kroz sprečavanje odugovlačenja postupka. Stoga, kako pokazuje sljedeće poglavlje, bez obzira na vrstu zakonodavnog modela pravnog lijeka protiv odugovlačenja postupka Europski sud uvijek nakon nekog vremena utvrdi njegovu nedjelotvornost i protivnost čl. 13. Konvencije.

3. PRAVO NA DJELOTVORNI PRAVNI LIJEK ZBOG ODUGOVLAČENJA KAZNENOG POSTUPKA U HRVATSKOJ

Pravo na djelotvorni pravni lijek protiv odugovlačenja postupka bilo je tema brojnih radova ustavnopravnih i uglavnom građanskopravnih stručnjaka,¹⁵ dok u Ljetopisu na tu temu možemo naći samo rad *Novokmet i Sršen*.¹⁶ Manjak akademskog i stručnog interesa za zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku koji proizlazi iz kaznenopravne literature¹⁷ nije opravdan jer se zahtjev odnosi na sve sudske postupke, a posebno je važan upravo za kazneni postupak zbog izostanka posebnog sredstva protiv odugovlačenja kaznenog postupka nakon pravomoćnosti optužnice u ZKP-u.

Pitanje nepostojanja djelotvornog pravnog lijeka za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u Hrvatskoj pojavilo se pristupanjem Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava, a glavni motor njegova ustavnosudskog i zakonodavnog oblikovanja u zadnja dva desetljeća sve do danas ostale su presude Europskog suda za ljudska prava. Ustav RH iz 1990. godine u okviru čl. 29. nije sadržavao pravo na suđenje u razumnom roku, a nakon niza odluka Europskog suda o kršenju čl. 6. i čl. 13. Konvencije to je pravo konstitucionalizirano deset godina kasnije izmjenama Ustava 2000. godine. Ustavnosudska nadležnost

---

¹⁵ Npr. Uzelac, A., O razvoju pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, Afirmacija ili kapitulacija u borbi za djelotvorno pravosuđe?, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 62, br. 1–2, 2012, 359–395.

¹⁶ Novokmet / Sršen, 2017, posebno na stranicama 298–304 i 314–316.

¹⁷ Iznimka su radovi Krapac, D., Trajanje kaznenog postupka i pravo na kazneno suđenje u razumnom roku, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 1, 2013, 5–70; Radobuljac, S., Učinkovitost zahtjeva za suđenje u razumnom roku u kaznenom postupku u stadiju rasprave, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, vol. 9, br. 1, 2020, 7–35. O ovoj problematici vidi vrlo dobre diplomske radove: Jozak, Stanko, Pravo na suđenje u razumnom roku u kaznenom postupku, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2022, mentor izv. prof. dr. sc. Marin Bonačić; Kolega, Lara, Zaštita prava na suđenje u razumnom roku u Republici Hrvatskoj, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021, mentorica prof. dr. sc. Zlata Đurđević.

ustanovljena je stupanjem na snagu novele Ustavnog zakona o Ustavnom sudu RH od 15. ožujka 2002.¹⁸ No Europski je sud prvo utvrdio nedjelotvornost ustavne tužbe za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku zbog njezine fakultativnosti, koja je uključivala diskrecijsku ocjenu Ustavnog suda o njezinu prihvaćanju (*Horvat v. Hrvatska*, 2001.; *Fütterer v. Hrvatska*, 2002.), a potom i zbog njezina ograničavanja samo na postupke koji nisu okončani (*Šoć*, 2003., *Camasso*, 2005. i *Debelić*, 2005.). Ustavnim zakonom iz 2002. godine Ustavni je sud s fakultativne nadležnosti prešao na obligatornu nadležnost, a odlukom U-III-A-905/2003 prihvatio je nadležnost i za postupke koji su već su okončani donošenjem pravomoćne odluke. Međutim, tako široko dostupna ustavna tužba protiv odugovlačenja postupka u kratkom je roku dovela do zagušenja Ustavnog suda RH, pa je povodom njegova izvješća od 24. veljače 2005.¹⁹ krajem iste godine stupio na snagu Zakon o sudovima,²⁰ kojim je uvedeno prvo redovno pravno sredstvo, nazvano zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku (ZZPSRR), pred redovnim i specijaliziranim sudovima. Daljnje oterećenje Ustavnog suda slijedilo je 2009., kada je to pravno sredstvo postalo dvostupanjsko uvođenjem žalbene nadležnosti vijeća Vrhovnog suda RH.²¹ Sve je to smanjilo broj ustavnih tužbi za više od 95 %.²² Tako je u razdoblju od par godina u Hrvatskoj pravno sredstvo za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku prešlo put od vrlo ograničene do obligatorne i sveobuhvatne ustavne tužbe, kojoj su kao uvjet dopuštenosti dodani redovni pravni lijekovi – prvo jednostupanjski zahtjev, a zatim i žalba u drugom stupnju. S obzirom na vrstu ZZPSRR-a 2005. godine uveden je kombinirani, odštetno-ubrzavajući, koji je služio ubrzanju postupka, ali i pružanju primjerene naknade zbog odugovlačenja do kojih je već došlo.

Zakonom o sudovima iz 2013. godine uveden je novi zakonodavni model zaštite, koji je razdvojio jedinstveno pravno sredstvo na dva međuzavisna sredstva. Prvo, ZZPSRR je postao ubrzavajuće pravno sredstvo, koje se podnosilo preventivno, a dodan je zahtjev za isplatu primjerene naknade zbog povrede kao kombinirano sredstvo, koji je bio dostupan iznimno, samo kada sutkinja ili sudac koji postupa u predmetu nisu postupili u roku za donošenje odluke koji su im odredili predsjednica ili predsjednik suda povodom prethodno postavljenog zahtjeva. Novim modelom zakonodavac je poštivao prednost koju je Europski sud davao preventivnom ubrzavajućem sredstvu, kao i stajalište

---

¹⁸ Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (NN br. 29/02), koji je stupio na snagu 15. ožujka 2002. V. Izvješće br. U-X-835/2005 od 24. veljače 2005., NN br. 30/05.

¹⁹ Izvješće br. U-X-835/2005 od 24. veljače 2005., NN br. 30/05.

²⁰ Zakon o sudovima, 29. prosinca 2005., NN br. 150/05.

²¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima, čl. 7., NN br. 153/09.

²² Krapac, 2013, 56.

Venecijanske komisije, koja je 2006. godine preporučila da države moraju najprije uspostaviti preventivna sredstva, a dodatno odštetna.²³ Međutim, takvo je uređenje pretpostavljalo uređeni pravni poredak, u kojem postoje i poštuju se zakonski rokovi postupanja u odnosu na radnje, kao i stadije postupka, u kojem se redovito provodi hijerarhijski objektivan i zakonit nadzor, koji rezultira konkretnim uputama za žurno postupanje, i u kojem postupci u pravilu traju do godinu ili dvije, te se zahtjev podnosi preventivno prije nastupanja odugovlačenja koje je već uzrokovalo povredu.

Zbog nepostojanja navedenih uvjeta u hrvatskom pravosuđu Ustavni sud RH, nakon 10 godina njegove primjene, izvješćem 1. ožujka 2021.²⁴ upozorio je da zakonodavni model zaštite prava na suđenje u razumnom roku koji je Hrvatska usvojila 2013. Zakonom o sudovima ne ispunjava svoju svrhu. Takvo izvješće, nažalost, nije bilo rezultat samostalne procjene Ustavnog suda RH, već triju odluka Europskog suda protiv Hrvatske, koje su sve intencionalno donesene na isti dan, 30. srpnja 2020. (*Marić, Glavinić i Marković, Kirinčić i dr.*). U njima je Europski sud utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku, kao i povredu prava na djelotvorno pravno sredstvo iz čl. 13. Konvencije, te je oslobodio građane Hrvatske dužnosti podnositi ZZPSRR pred hrvatskim sudovima prije nego što mu se obrate. Europski je sud procijenio da se ne radi o djelotvornim sredstvima jer ZZPSRR djeluje samo kao ubrzavajuće sredstvo, koje ne dodjeljuje odštetu za postupak koji već nerazumno dugo traje, nije djelotvorno, a u praksi uopće nije preventivnog karaktera jer će biti usvojeno samo ako predsjednik suda smatra da postupak traje predugo.²⁵ Ni zahtjev za isplatu naknade nije djelotvoran jer je to odštetno sredstvo samo iznimno dostupno kad sutkinja ili sudac koji postupaju u predmetu nisu postupili sukladno rokovima određenim odlukom predsjednika suda.²⁶

Time je nerješivost funkcionalnog hendikepa hrvatskog pravosuđa potvrđena od strane Europskog suda ponovnim utvrđenjem strukturalne povrede Konvencije zbog nedjelotvornosti pravnih sredstava protiv odugovlačenja postupka, koja se ovaj put može popraviti samo izmjenom zakonodavnog okvira, i ona je upravo u tijeku.²⁷ Prijedlogom Zakona ZZPSRR ponovno se propisuje kao jedinstveno kombinirano ubrzavajuće-odštetno sredstvo, povodom kojeg

---

²³ Novokmet / Sršen, 2017, 301.

²⁴ Ustavni sud RH, Izvješće o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku uređenoj člancima 63. - 70. Zakona o sudovima (»Narodne novine« broj 28/13., 33/15., 82/15. i 67/18.), objavljeno u NN 21/2021 (1. 3. 2021.)

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima, Vlada RH, 16. studenoga 2023., nalazi se upravo pred Hrvatskim saborom u prvom čitanju, rasprava je završena 24. studenog 2023.

predsjednik neposredno višeg suda može zatražiti izvješće zbog odugovlačenja te u slučaju osnovanosti odrediti rok od najduže šest mjeseci u kojem se predmet mora riješiti, ali i primjerenu naknadu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Integralni dio djelotvornog odštetnog pravnog sredstva jest primjerena visina naknade, što je bilo predmet povrede Konvencije u presudama *Jakupović* od 31. srpnja 2007. te *Glavinić i Marković* od 30. srpnja 2020. Može se kritički primijetiti da predlagatelj zakona nije podigao iznos maksimalne naknade štete usprkos poznatim inflatornim okolnostima u Hrvatskoj,²⁸ već je samo iznos od 35.000 kuna zamijenio iznosom od 4650 eura, što znači da će novčana naknada po godini trajanja postupka ostati, kao i do sada, pukih 240–290 eura.

S obzirom na to da ZKP sadrži dostupna i relevantna pravna sredstva za ubrzanje kaznenog postupka, odnosno sprječavanje njegova odugovlačenja samo tijekom prethodnog postupka, ZZPSRR kao ubrzavajuće odštetno sredstvo bit će jedino pravno sredstvo i za žrtve i za okrivljenike u raspravnom i žalbenom stadiju kaznenog postupka.²⁹ Opisani razvoj i nedostaci djelotvornog pravnog sredstva protiv odugovlačenja postupka pred Ustavnim sudom RH i pred sudovima relevantni su i poučni i za procjenu djelotvornosti pravnih sredstava protiv odugovlačenja prethodnog kaznenog postupka, koja su po zahtjevu Ustavnog suda RH propisana V. novelom ZKP-a iz 2013. godine.³⁰ Žrtve i oštećenici višem državnom odvjetniku mogu podnijeti pritužbu, koja je: a) drugostupanjsko sredstvo u slučaju ogluhe na žrtvin zahtjev državnim odvjetništvu za davanjem obavijesti o poduzetim radnjama tijekom izvida (čl. 206.a st. 2. ZKP-a), b) samostalno pravno sredstvo protiv odugovlačenja postupka po proteku 6 mjeseci od upisa prijave u upisnik kaznenih prijava (206.b st. 2. ZKP-a), c) samostalno pravno sredstvo protiv odugovlačenja tijekom istrage (čl. 229. st. 5.). Zbog nepostupanja suda u zakonskim rokovima u prethodnom postupku mogu podnijeti pritužbu predsjedniku suda (čl. 347. ZKP-a). Postupci po tim sredstvima sadrže jasne dužnosti višeg državnog odvjetnika i predsjednika suda u obliku provjere tijeka postupka i radnji koje u njemu provodi niže nadležno državno odvjetništvo i sudac istrage te davanja naloga

---

²⁸ Jelušić, D., Je li došlo vrijeme za povišenje iznosa naknada zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku?, *Ius info*, 21. 3. 2022.

²⁹ Za kritiku njihove djelotvornosti iz aspekta konvencijskih standarda i za prijedloge *de lege ferenda* v. Novokmet / Sršen, 2017, 310–313.

³⁰ V. Đurđević, Z., Osvrt na rezultate rada radne skupine Ministarstva pravosuđa za usklađivanje Zakona o kaznenom postupku s Ustavom RH, *HLJKPP*, br. 1, 2013, str. 3–100, 15–16, 46–51; Đurđević, Z., Rekonstrukcija, judicijalizacija, konstitucionalizacija, europeizacija hrvatskog kaznenog postupka V. Novelom ZKP/08: Prvi dio?, *HLJKPP*, br. 2, 2013, 315–362, 331–333.

za dostavljanje obavijesti i izvješća ili davanja naloga za poduzimanje radnji.³¹ Međutim, sva pravna sredstva žrtve, kao i okrivljenika,³² protiv odugovlačenja samo su ubrzavajuća jer nijedno ne predviđa dodjelu naknade štete u slučaju nerazumnog trajanja postupka. Stoga, kada ovlaštenici u slučaju odugovlačenja postupka koriste ta sredstva, a ona ne rezultiraju ubrzanjem postupka (tijela ne odgovaraju u rokovima, višestruko krše zakonske rokove, postupak se bliži zastari), a nije osigurana ni odšteta, onda se ne radi o djelotvornim pravnim sredstvima. Stoga je nužno napraviti analizu primjene tih sredstava u praksi i njihovih rezultata.

II. KAZNENOPROCESNA ZAŠTITA KONVENCIJSKIH PRAVA ŽRTAVA KAZNENIH DJELA S FOKUSOM NA PRAVO VLASNIŠTVA

1. Pravo žrtve kaznenog djela na učinkovitu istragu

Neaktivnost i odugovlačenja u provođenju kaznenog postupka uzrok su većine povreda proceduralne obveze učinkovite istrage utvrđenih u presudama protiv Hrvatske. Radi se o obvezama države koje je Europski sud uspostavio u slučaju teških kaznenih djela, kao što su ona kojima se žrtvama oduzima, odnosno ograničava, pravo na život (čl. 2.) ili zabrana mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja (čl. 3.). Za ta je djela Europski sud uspostavio određene i vrlo stroge standarde učinkovitosti istrage (neovisnost, temeljitost, žurnost, transparentnost, uključenost žrtve),³³ koje je protegnuo na cijeli kazneni postupak, uključujući i fazu suđenja,³⁴ kao i obvezu izricanja odgovarajuće kaznene sankcije i njezina izvršenja.³⁵ Neispunjavanjem tih zahtjeva država krši prava žrtve iz čl. 2. i čl. 3. Konvencije u proceduralnom aspektu.

Međutim, naknadno je pravo žrtava na učinkovitu istragu Europski sud proširio i na druga konvencijska prava, kao što je pravo na poštovanje pri-

---

³¹ V. Kos, Damir, Djelotvorno pravno sredstvo protiv odugovlačenja postupka i drugih nepravilnosti u radu državnih odvjetnika i sudaca prema Noveli Zakona o kaznenom postupku.

³² Sredstva koja su na raspolaganju okrivljeniku (čl. 239.a st. 1., čl. 229. st. 5., čl. 213.b, čl. 347. ZKP-a).

³³ V. Batistić Kos, V. (2012) Pozitivne obveze prema Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zagreb: Narodne novine, 107–124; Đurđević, Z., Pravo na učinkovitu istragu u kaznenim predmetima: analiza hrvatske prakse i prava, Zbornik radova, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2014, str 105–149, 106–107 i dr.

³⁴ V. Turković, K. / Viljac Herceg, F., Učinkovita istraga povreda prava zajamčenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava, HLJKZP, br. 2/2019, 265–290, 282.

³⁵ Vidi poglavlje 7. Obveza izricanja odgovarajuće sankcije i njezina izvršenja. Ibid., 282–284.

vatnog i obiteljskog života (čl. 8.). Ono uključuje fizički i psihički integritet osobe, koji može biti narušen nasilnim kaznenim djelima. Među vodećim su predmetima kojima se uspostavlja pravo žrtve na učinkovitu istragu u odnosu na čl. 8. Konvencije hrvatski predmeti *Janković* od 5. ožujka 2009.³⁶ i *Remetin* od 11. prosinca 2012., u kojima je u oba nastupila zastara kaznenog progona. U presudi *Janković* Europski sud kaže da „je sklon vjerovati kako učinkovito odvratanje od napada na fizički integritet osobe traži učinkovite kaznenopravne mehanizme koji će osigurati odgovarajuću zaštitu u tom pogledu“ (§ 36.).

Istu praksu preuzeo je i Ustavni sud RH u odluci br. U-IIIBi-5099/2020 od 23. ožujka 2021., u kojoj je utvrdio povredu postupovnog aspekta čl. 8. Konvencije zbog nastupanja zastare kaznenog progona za kazneno djelo nesavjesnog liječenja. Rekao je da čl. 8. Konvencije podrazumijeva i obvezu uspostavljanja djelotvornog i neovisnog pravosudnog sustava radi utvrđivanja povrede nad pravom žrtve (§ 7.2.). Takav postupak ne smije postojati samo u teoriji, nego se mora i učinkovito ostvarivati u praksi, što podrazumijeva, između ostaloga, brzinu i marost u vođenju postupka te njegov dovršetak u razumnom roku (§ 7.2.). Ustavni sud ima za zadaću provjeriti učinkovitost pravnih sredstava koja je podnositelj imao na raspolaganju te utvrditi je li pravosudni sustav osigurao pravilnu provedbu pravnog okvira namijenjenog zaštiti tjelesnog integriteta pacijenta (§ 8.) te je ocijenio da podnositelj nije dobio odgovarajući i pravodobni pravosudni odgovor u skladu s postupovnim obvezama države u zaštiti prava na fizički integritet (§ 8.3.).

Stoga se načelno može zaključiti da, kada država predviđa kaznenopravnu zaštitu određenog konvencijskog prava, a istovremeno u konkretnom postupku sama uzrokuje nemogućnost pružanja takve zaštite kroz kazneni postupak jer ne implementira postojeće kaznenopravne mehanizme³⁷ ili ponašanje njezinih tijela u kaznenom postupku uzrokuje nastupanje zastare, to će predstavljati povredu pozitivnih obveza države u odnosu na to pravo.³⁸ Dakle, kada dođe do zastare kaznenog progona zbog neaktivnosti tijela kaznenog progona, dolazi i do povrede navedenih konvencijskih prava u proceduralnom aspektu. U takvim slučajevima ne može se reći da ishod kaznenog postupka ima dovoljno odvratajući učinak ili da je u stanju osigurati učinkovito sprječavanje protupravnih djela.³⁹ S obzirom na razvoj jurisprudencije Europskog suda o

---

³⁶ McBride, J. (2018) *Human Rights and Criminal Procedure: The Case Law of the European Court of Human Rights*, 2nd edition, Council of Europe, 357.

³⁷ V. *Sandra Janković v. Hrvatska*, zahtjev br. 38478/05, 5. ožujka 2009. (konačna 14. rujna 2009.), § 58.

³⁸ McBride, J., *The Case Law of The European Court of Human Rights on Victims' Rights In Criminal Proceedings*, European Union – Council of Europe joint project “Application of the European Convention on Human Rights and harmonisation of national legislation and judicial practice in line with European standards in Georgia”, § 42.

³⁹ *Beganović v. Hrvatska*, § 85.–87.

postupovnoj pozitivnoj obvezi pružanja kaznenopravne zaštite pravu vlasništva, nema dvojbe da bi i Ustavni sud RH u slučaju zastare ili odugovlačenja prihvatio ustavnu tužbu žrtve imovinskog kaznenog djela.

2. Obveze država prema čl. 1. Protokola br. 1 Konvencije

Pravo na vlasništvo temeljno je ljudsko pravo, zajamčeno čl. 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju, koji uspostavlja za države stranke Konvencije, osim negativne obveze zabrane neopravdanog miješanja države u mirno uživanje vlasništva, i pozitivnu obvezu zaštite tog prava. Sukladno čl. 1. Konvencije, svaka država članica osigurat će svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u Konvenciji, što uspostavlja pozitivnu obvezu države da poduzme mjere potrebne da zaštiti pravo na vlasništvo. Pozitivne mjere koje je država dužna poduzeti mogu biti preventivne ili korektivne prirode,⁴⁰ a među korektivne ubraja se pružanje pravne zaštite žrtvama povrede tog prava.

Kao i u slučaju ostalih konvencijskih prava, pozitivna se obveza aktivira u slučaju povrede prava na vlasništvo u horizontalnim odnosima između pojedinaca. Kada miješanje u pravo na mirno uživanje „vlasništva“ počini privatna osoba, za državu nastaje pozitivna obveza da u svojem domaćem pravnom sustavu osigura da su vlasnička prava dovoljno zaštićena zakonom i da su osigurana odgovarajuća pravna sredstva pomoću kojih žrtva ometanja može tražiti zaštitu svojih prava, uključujući, gdje je to prikladno, i traženje naknade štete u odnosu na svaki pretrpljeni gubitak.⁴¹ Pri tome, kada je šteta na imovini nastala opasnom aktivnošću privatne osobe, država može izabrati hoće li uspostaviti kazneni, građanski ili upravni pravni lijek.⁴² U slučaju težih povreda prava vlasništva države se ne zadovoljavaju njegovom zaštitom kroz građanski postupak radi potraživanja naknade štete, već uspostavljaju kaznenopravni okvir propisujući kaznena djela protiv imovine i mehanizme kaznenog progona. Stoga se u predmetnom kaznenom postupku postavlja pitanje ima li država koja uspostavi u svojem pravnom poretku kaznenopravnu zaštitu imovine konvencijsku obvezu na provođenje učinkovite istrage, odnosno učinkovitog kaznenog postupka.

---

⁴⁰ *Kotov v. Rusija* (Veliko vijeće), 2012., § 113.

⁴¹ *Blumberga v. Latvija*, 14. siječnja 2009, § 67.; *Kotov v. Rusija* (Veliko vijeće), 2012., § 113.; *Dabić v. Hrvatska*, 2021., § 52.

⁴² *Kurşun v. Turska*, 2018., §§ 123.–124.; Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights - Protection of Property, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2023, § 219.

3. Standardi pozitivne obveze pružanja kaznenoprocen- sne zaštite prema čl. 1. Protokola br. 1

Europski je sud pozitivnu proceduralnu obvezu države kojoj odgovara pravo žrtve na kaznenoprocen-
snu zaštitu proširio i na pravo na vlasništvo u presudi *Blumberga v. Latvija* od 14. siječnja 2009., u kojoj je rekao da, „kada je miješa-
nje kaznene prirode, ova će obveza dodatno zahtijevati da vlasti provedu učin-
kovitu kaznenu istragu i, ako je primjereno, kazneni progon“ (§ 67.). Obveza
učinkovite istrage jest obveza sredstava, a ne rezultata, što znači da je „obveza
države osigurati da se provede pravilna i odgovarajuća kaznena istraga i da
uključena tijela djeluju na kompetentan i učinkovit način“ (§ 67.).

Međutim, obvezu učinkovite istrage iz čl. 2. i čl. 3. Konvencije ili drugih
članaka koji pružaju zaštitu od nasilnih kaznenih djela treba razlikovati od iste
obveze u odnosu na druga konvencijska prava. Test ili kriterij koji Europski
sud primjenjuje prilikom procjene procesne povrede prava na život i zabrane
mučenja bitno je stroži i različit u odnosu na onaj koji se primjenjuje za lakša
kaznena djela, kao što su ona na štetu imovine. „U predmetima koji uključuju
lakša kaznena djela država neće ispuniti svoju pozitivnu obvezu u tom pogledu
jedino kada se mogu identificirati *flagrantni i ozbiljni nedostaci* u kaznenoj
istrazi ili kaznenom progonu.“⁴³ Dakle, kada se radi o procjeni učinkovitosti
istrage imovinskih kaznenih djela, neće se primjenjivati strogi standardi neo-
visnosti, temeljitosti, žurnosti, transparentnosti, uključenosti žrtve, koji vrijede
za teška nasilna kaznena djela, već je obveza provođenja istrage manje zahtjev-
na kod lakših kaznenih djela⁴⁴ i do nje dolazi samo u slučaju da je došlo do
očiglednih i teških nedostataka u primjeni kaznenopravnih mehanizama od
strane države za zaštitu žrtvina prava na vlasništvo.

K tome, žrtva kaznenih djela protiv imovine može zaštititi svoja prava i
pokretanjem građanskog postupka protiv navodnog počinitelja kaznenog djela
čak i ako kazneni postupak nije uspješno završen, pod uvjetom da građanska
tužba ima razumne izgleda za uspjeh.⁴⁵ Iako ishod kaznenog postupka može
imati značajan ili čak odlučujući učinak na uspjeh građanske tužbe, bilo da
je podnesena u kontekstu kaznenog postupka bilo u zasebnom građanskom
postupku, država se ne može smatrati odgovornom za nedostatak izgleda za
uspjeh tužbe samo zato što kaznena istraga nije u konačnici dovela do osuđu-
juće presude.⁴⁶ Stoga je Europski sud uspostavio i drugi uvjet za utvrđivanje

---

⁴³ *Blumberga v. Latvija*, 14. siječnja 2009., § 67.

⁴⁴ „Consequently, the obligation to investigate is less exacting with regard to less serious crimes, such as those involving property, than with regard to more serious ones, such as violent crimes.“ *Blumberga v. Latvija*, 14. siječnja 2009., § 67.

⁴⁵ *Blumberga v. Latvija*, 14. siječnja 2009., § 68.

⁴⁶ *Ibid.*

proceduralne povrede čl. 1. Protokola br. 1, prema kojem je potrebno da je nedostatak izgleda za uspjeh građanskog postupka izravna posljedica iznimno ozbiljnih i flagrantnih nedostataka u vođenju kaznenog postupka, koji proizlaze iz istog skupa činjenica.⁴⁷

Iako u ključnoj presudi *Blumberga v. Latvija* Europski sud nije utvrdio povredu čl. 1. Protokola 1 iz procesnog aspekta, to je učinio u nizu recentnih presuda koje su uslijedile u posljednjih nekoliko godina. Tako je u presudi *Nikolay Kostadinov v. Bugarska* iz 2022. godine utvrdio da je dioničaru koji je bio žrtva prijevarnog preuzimanja svoje kompanije, dionica i imovine od strane privatne osobe država povrijedila pravo vlasništva zbog propusta da istraži ozbiljnu sumnju da su kaznena djela počinjena od strane zločinačke organizacije (§§ 57.–58.) te izricanja neobjašnjivo blage kazne počinitelju prijevare (§ 59.),⁴⁸ što je onemogućilo žrtvu da kasnije koristi pravna sredstva (§ 75.). U presudi *Davydenko v. Ukrajina* iz 2023. godine Sud je utvrdio povredu prava vlasništva žrtava paleža nekretnina čiji počinitelji nisu pronađeni, a kazneni je postupak prekinut zbog nedostatka dokaza, iako u razumnom roku uopće nisu poduzete odgovarajuće istražne radnje, a žrtve nisu mogle podnijeti građansku tužbu prije nego što su osumnjičenci ili optuženici otkriveni, kao ni zbog proteka zakonskog roka zastare od tri godine za podizanje zahtjeva za naknadu štete.⁴⁹ U presudi *Korotyuk v. Ukrajina* iz 2023. godine usvojen je zahtjev žrtve krađe prava na intelektualno vlasništvo kroz ilegalno preuzimanje njezine knjige na internetu jer bez otkrivanja počinitelja nije bila u mogućnosti podnijeti građansku tužbu, kao ni imovinski zahtjev u kaznenom postupku, a identitet počinitelja mogao je biti utvrđen samo kroz uporabu istražnih ovlasti države (§§ 42.–43.). K tome je do odluke Suda postupak trajao više od osam godina, u istrazi je došlo do propuštanja poduzimanja potrebnih istražnih radnji kroz duže vrijeme, a nije postojala mogućnost žrtve da ih sama provede. U svim navedenim presudama Europski je sud utvrdio da je država propustila ispuniti svoje pozitivne obveze zaštite imovine zbog flagrantnih i ozbiljnih propusta u kaznenoj istrazi.

U ovom i prethodnom uvodniku prikazan je pravni okvir zaštite koji konvencijsko i ustavno pravo pruža građanima od odugovlačenja kaznenog postupka i zastare kaznenog progona, koji je sveobuhvatan, sve čvršći i s višim zahtjevima prema državama. Hrvatska pripada među europske države koje u najvećoj mjeri krše svojim građanima navedena četiri prava (pravo na suđenje u razumnom roku, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i

---

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ Raspon je kazne za kvalificiranu prijevaru od tri do deset godina zatvora, a počinitelj je osuđen na 11 mjeseci zatvora, uvjetno na tri godine. *Nikolay Kostadinov v. Bugarska*, 8 studenog 2022., § 18.

⁴⁹ *Davydenko v. Ukrajina*, 30. ožujka 2023., §§ 24.–30.

pravo na učinkovitu istragu prava povrijeđenih kaznenim djelom). Ta prava građana neće biti osigurana dok se ne provedu strukturalne reforme kaznenog pravosuđa koje će materijalne, prostorne, kadrovske, organizacijske i stručne uvjete podignuti na nivo ostalih država Europske unije.

----- o -----

Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu ove će godine, 15 godina nakon organizacije međunarodnog kolokvija AIDP-a u Puli 2008. godine,⁵⁰ ponovno biti domaćin jedne od najvažnijih aktivnosti Međunarodnog udruženja za kazneno pravo (AIDP). U suorganizaciji Udruženja i sva četiri pravna fakulteta u Hrvatskoj, sa sveučilišta u Rijeci, Osijeku, Splitu i Zagrebu, od 6. do 9. prosinca 2023. u Opatiji, usporedno s XXXVI. redovitim savjetovanjem pod nazivom “Uporaba suvremenih tehnologija i druga otvorena pitanja kaznenog pravosuđa“, održat će se međunarodni znanstveni kolokvij „Međunarodne perspektive umjetne inteligencije: Izazovi za pravosudnu suradnju i međunarodno humanitarno/kazneno pravo“ (*International Perspectives on AI: Challenges for Judicial Cooperation and International Humanitarian/Criminal Law*).

Izniman međunarodni značaj tog događaja proizlazi iz činjenice da je Međunarodno udruženje za kazneno pravo (*L'Association Internationale de Droit Pénal / International Association of Criminal Law: AIDP / IAPL*) najznačajnije i najstarije svjetsko udruženje kaznenopravnih stručnjaka. Nastanku, aktivnostima i rezultatima te međunarodne znanstvene organizacije za kazneno pravo, kao i važnoj ulozi koju je u njegovu radu i aktivnostima imala hrvatska nacionalna grupa – Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu – te naši kaznenopravni stručnjaci posvećen je uvodnik 1. br. Ljetopisa iz 2019. godine.⁵¹ Međutim, ne treba propustiti istaknuti doprinos AIDP-a u promicanju ideja koje mogu dati odgovore na probleme kriminaliteta na globalnom i nacionalnom nivou, a u kontinuiranom nastojanju da učini represivan i nerijetko surov kaznenopravni sustav humanijim u cijelom svijetu. Organizacijom međunarodnog kolokvija Udruženje stvara još jednu važnu kariku povezanosti s AIDP-om i potvrđuje svoj kontinuirani doprinos razvoju međunarodne kaznenopravne zajednice te kaznenog prava i kaznene znanosti u svijetu.

---

⁵⁰ Kao poseban doprinos AIDP-u od strane HUKZP-a treba istaknuti organiziranje pripremno kolokvija za XVIII. kongres na temu “Posebne procesne mjere i poštivanje ljudskih prava“ u Puli 2008. godine, koji je dugo vremena ostao u zajedničkom pamćenju AIDP-a kao jedan od najuspješnijih kolokvija.

⁵¹ Đurđević, Z., Međunarodno udruženje za kazneno pravo (AIDP) i Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu: povodom XX. međunarodnog kongresa za kazneno pravo, HLJKZP, br. 2, 2019, V-XIII.

Jubilarni XXI. međunarodni kongres AIDP-a, kojim će se obilježiti 100 godina njegova rada, bit će organiziran u Parizu, gradu u kojem je 14. ožujka 1924. to međunarodno udruženje i osnovano. Tema kongresa bit će “Umjetna inteligencija i kazneno pravosuđe“ (*Artificial Intelligence and Criminal Justice*), čime je AIDP dokazao da zna predvidjeti goruće teme današnjice i uhvatiti se u koštac s najtežim globalnim društvenim, pravnim i političkim pitanjima iz kaznenopravne perspektive. Udruženju je povjereno da organizira kolokvij za rad četvrte sekcije Kongresa, koji je uvijek posvećen pitanjima međunarodnog kaznenog prava i međunarodnoj suradnji u kaznenim stvarima. Znanstveni kolokvij imat će dva glavna dijela: pripremni kolokvij za kongres AIDP-a i međunarodnu znanstvenu konferenciju. Rad na kolokviju o izazovima umjetne inteligencije za pravosudnu suradnju i međunarodno humanitarno i kazneno pravo bit će organiziran raspravom o izvješćima koja su napisali glavna izvjestiteljica prof. dr. sc. *Milena Sterio*, SAD, specijalni izvjestitelj *Steven Becker*, odvjetnik iz Chicaga, SAD, te 20 nacionalnih izvjestitelja iz 14 država s pet kontinenata, među kojima su izvjestitelji iz Kine, SAD-a, Argentine, Brazila i niza europskih država (Belgija, Češka, Finska, Italija, Mađarska, Njemačka, Poljska, Portugal, Slovenija i Turska), kao i hrvatski izvjestitelj prof. dr. sc. *Marin Bonačić*, a u kojoj će sudjelovati i stručnjaci iz drugih zemalja (Luksemburg, Nizozemska, Rusija). Glavna je svrha kolokvija usuglašavanje oko sadržaja rezolucije AIDP-a, koja će biti izglasana na kolokviju te predstavljena na Kongresu u Parizu. Drugi dio kolokvija bit će međunarodna konferencija s trenutačno, nažalost, najaktualnijom temom u međunarodnom kaznenom pravu – „Kazneni progon zločina u Ukrajini i autonomno oružje prema ratnom pravu“ (*Prosecution of Crimes in Ukraine and Automated Weapons under the Law of War*). Bogati program ove konferencije s 12 referata istaknutih svjetskih stručnjaka podijeljen je na dva panela, prvi o ratu u Ukrajini i potrebi istrage i progona kršenja međunarodnog humanitarnog prava i drugi o autonomnom oružju prema ratnom pravu. Na kolokviju i konferenciji sudjelovat će, uz brojne ugledne znanstvenike i stručnjake za pitanja umjetne inteligencije i međunarodnog kaznenog prava iz cijeloga svijeta, i vodstvo AIDP-a, predvođeno njegovim predsjednikom profesorom *Johnom A. E. Vervaeleom*,⁵² koji će na savjetovanju održati tradicionalno večernje predavanje pod nazivom „Oštri zubi Europskog javnog tužiteljstva: izazovi u strukturi i operativnom radu“ (*The strong teeth of the EPPO: challenges in design and in operational functioning*), i podpredsjednicom AIDP-a profesoricom *Katalin Ligeti*,⁵³ koja će održati referat „Zakonitost dokaza pribavljenih uporabom umjetne intelligen-

---

⁵² Prof. dr. sc. *John Vervaele* umirovljeni je profesor kaznenih i europskih znanstvenih disciplina na Sveučilištu u Utrechtu, Nizozemska, te na Europskom koledžu u Bruggeu, Belgija.

⁵³ Prof. dr. sc. *Katalin Ligeti* dekanica je Fakulteta za pravo, ekonomiju i financije Sveučilišta u Luksemburgu i profesorica europskog i međunarodnog kaznenog prava.

cije u kaznenom postupku”. Oboje pripadaju najznačajnijim međunarodnim ekspertima u području kaznenog prava.

Članstvo u ovom najznačajnijem svjetskom udruženju kaznenopravnih stručnjaka omogućava hrvatskoj kaznenopravnoj znanstvenoj zajednici da više od tri desetljeća iznimno aktivno participira u radu AIDP-a u znanstvenom, organizacijskom i izvršnom aspektu. Kroz Udruženje kao hrvatsku grupu AIDP-a hrvatski znanstvenici redovito sudjeluju na kongresima i konferencijama AIDP-a, pišu znanstvene radove o najaktualnijim kaznenopravnim pitanjima, sudjeluju u međunarodnim znanstvenim raspravama i uspostavljaju međunarodne kontakte i suradnju. Članstvo Udruženja u AIDP-u omogućava hrvatskim kaznenopravnim stručnjacima da se integiraju i participiraju u međunarodnim kaznenopravnim tokovima i diskursima, što se pokazuje i na ovom savjetovanju kroz izbor njegove teme, sudjelovanje međunarodnih stručnjaka iz AIDP-a kao govornika na savjetovanju Udruženja, kao i mogućnost sudionicima savjetovanja da prisustvuju radu međunarodnog kolokvija i konferencije. Stoga kao članica Upravnog odbora AIDP-a zahvaljujem ispred AIDP-a, kao i osobno, Udruženju i hrvatskim pravnim fakultetima što su prepoznali važnost ovog međunarodnog skupa i prihvatili njegovu organizaciju te tako omogućili hrvatskoj kaznenopravnoj struci da bude predvodnik razvoja svjetske kaznenopravne znanosti i struke. Sigurna sam da ćemo biti izvrsni domaćini i ponoviti uspjeh koji smo ostvarili u Puli 2008. godine.

Ovogodišnji radovi na savjetovanju povezani su s temom kolokvija u dijelu u kojem se bave uporabom suvremenih tehnologija, ali i nizom drugih otvorenih pitanja kaznenog pravosuđa. Autorice *Ivičević Karas* i *Đurđević* analiziraju uporabu umjetne inteligencije u hrvatskom kaznenom postupku i u kaznenom pravosuđu, *de lege lata* i *de lege ferenda* ispitujući mogućnosti, prednosti i nedostatke njezina korištenja pri sastavljanju zapisnika, ispitivanju okrivljenika i svjedoka, tumačenju i prevođenju, pretraživanju velike količine digitalno prikupljenih dokaza te za javno objavljivanje sudskih odluka. Grupa autora *Burić, Engelhart, Novokmet* i *Roksandić* napisali su teorijski i praktično vrijedan i aktualan rad o zakonitosti dokaza koji proizlaze iz masovnog nadzora komunikacija. Rad je utemeljen na pravnom mišljenju koje su pisali u konkretnom *sub iudice* kaznenom postupku. Bave se problemom tehnoloških mogućnosti i njihovih pravnih ograničenja u kaznenom pravu, kao i prekograničnim prijenosom informacija i dokaza između država članica EU-a (Sky ECC, EncroChat). Još jedan iznimno aktualan rad u stručnom, ali i širem društvenom kontekstu napisao je *Karas* na temu „curenja informacija“ iz kaznenih istraga, konkretno odavanja transkripata iz tajnog nadzora komunikacije, naglašavajući potrebu inkriminiranja takva ponašanja. Rad je pisan iz aspekta prava na privatnost zaštićenog čl. 8. Europske konvencije i upozorava na obvezu države da ispuni proceduralne obveze koje iz njega proizlaze uspostavljanjem učinkovitog mehanizma njegove zaštite. Nastojanje udruženja da

informira stručnu javnost o predstojećim ili aktualnim izmjenama kaznenih zakona ispunili su *Maršavelski* i *Moslavac* analizom predstojeće novele KZ-a, koja je u savjetovanju tijekom jeseni 2023. podignula veliku medijsku prašinu ne samo u pogledu inkriminiranja odavanja sadržaja dokaznih radnji već i uvođenjem femicida. Autori se posebno bave dvjema navedenim temama, ali obrađuju i sve druge novine sadržane u prijedlogu Zakona. *Vuletić* i *Šimleša* obradili su kazneno djelo prijetnje u poredbenom i hrvatskom kaznenom pravu te u kontekstu drugih materijalnopравnih instituta, kao što je stjecaj te trajno i produljeno kazneno djelo. Vrijedan doprinos predstavlja prijedlog tumačenja zakonskih odredbi u cilju ujednačavanja sudske prakse, kao i proširenja zone kažnjivosti za to djelo s obzirom na čestu praktičnu nemogućnost ostvarivanja svrhe kažnjavanja za prijetnju. Rad o temeljnim načelima kaznenog procesnog prava, materijalnoj istini i istražnom načelu, s indikativnim naslovom „Zle utvare iz prošlosti ili nosivi stupovi kaznenog postupka“, autora *Martinovića* i *Parente* temeljito pristupa temi iz teorijske, poredbenopravne, normativne i empirijske perspektive. Sveobuhvatnim argumentima predlaže se vraćanje načela traženja materijalne istine ne samo implicate, kroz pojedine ovlasti i dužnosti suda, već i normativno, u uvodne odredbe ZKP-a. *Sabađija* i *Ivandić* napisali su praktično važan rad o ovlastima optužnog vijeća kod procjene postojanja osnovane sumnje s obzirom na različita tumačenja koja se pojavljuju u praksi u odnosu na dopuštenost ocjenjivanja dokaza. Rad sadrži empirijsko istraživanje o praktičnim problemima i doprinosi ujednačavanju buduće sudske prakse. Kako je već navedeno u uvodniku, rad o razlozima neopravdanih odugovlačenja u složenim kaznenim predmetima, utemeljen na empirijskom kvantitativnom i kvalitativnom istraživanju autora *Bonačića*, *Vojvode* i *Željko*, koje je vezano za kritiku Odbora stručnjaka Vijeća Europe MONEYVAL o procjeni sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma u Hrvatskoj, ispunjava veliku prazninu u našoj literaturi te daje odgovore na pitanja o uzrocima i preporuke za izmjene. Potvrdu da se brojne autorice i autori posljednjih godina vraćaju teorijskim načelima kaznenog procesnog prava potvrđuje rad *Aljinović* i *Bilušić*, koje su kroz poredbenopravnu analizu regulacije u Njemačkoj, Austriji, Švicarskoj i Italiji obradile institut zabrane *reformatio in peius* u kaznenom postupku. Širi pristup temi osiguran je kroz teorijsku analizu korijena i geneze tog instituta, kao i judikature stranih sudova, pa se u budućnosti može očekivati rad o primjeni tih instituta na domaće pravo i praksu. Iz područja međunarodne i policijske suradnje predstavljamo rad poznatih stručnjaka iz tog područja *Hržine* i *Rošića*, koji su se ovaj put bavili izvidima, njegovim vrstama, oblicima i rezultatima. Nakon općeg uvoda autori upozoravaju na važnost učinkovite suradnje i na probleme koji se pojavljuju u praksi kod primjene europskog istražnog naloga. *Drožđan-Kranjčec* i *Mamula* napisale su rad koji nam omogućava jasan uvid u mehanizme podrške žrtvama i svjedocima

kaznenih djela u Hrvatskoj, ali i pristupa obradi teme iz svih relevantnih metodoloških kutova – povijesnog, institucionalnog, normativnog i međunarodnog. Rezultati analize sigurno doprinose razumijevanju složenosti problema i teškoća s kojima se suočavaju žrtve u sustavu koji služi njihovoj podršci. Rad iz maloljetničkog prava napisale su *Dragičević Prtenjača, Radić i Rizvić* upozoravajući na probleme u primjeni pojedinih prava iz direktiva o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičena ili okrivljena. Fokus je rada na odgojnoj mjeri upućivanja u odgojnu ustanovu, koja je na globalnoj razini zahvaćena transformacijom i deinstitucionalizacijom, na što autorice daju svoj utemeljen i metodološki sveobuhvatan kritički osvrt i upućuju na nužne reformske intervencije. Prekršajnoppravna problematika obrađena je u radu *Filipovića, Jurasu i Posilovića* na temu uloge i položaja policije kao tužitelja u prekršajnom postupku. Temelji se na empirijskom istraživanju o položaju i radu policije u pojedinom stadiju prekršajnog postupka. Izabrana su najvažnija i najrelevantnija područja prekršajnog prava, raspravlja se o propustima policije, kao i o nedostacima normativnog uređenja s ciljem jačanja tužiteljske uloge policije. Institut naknade štete zbog uvjeta u zatvorima odštetno je pravno sredstvo koje nije bilo tema znanstvenih i stručnih radova, a o tome postoji bogata sudska praksa Europskog i Ustavnog suda. Autorica *Đuras* obrađuje recentne ustavne odluke i prigovore koje je Ustavni sud uputio u kontekstu ponižavajućeg i nečovječnog postupanja u zatvoru. Ljetopis je i ovaj put primio prilog za sudska praksa, koji je napisao *Marin Jelić* kritički progovarajući o odluci Visokog kaznenog suda o dobrovoljnosti pregleda vozila. Časopis završava prikazom knjige slovenskih autora *Završnika i Simončič* o etičkim, pravnim i društvenim pitanjima u kontekstu pravne regulacije umjetne inteligencije, koji je napisala *Darija Željko*.

Vjerujem da će čitateljstvo biti zadovoljno raznovrsnim i vrijednim štivom koje je pred vama, a koje su nam osigurale naše vrijedne autorice i autori, kao i sve druge osobe koje su poklonile svoje vrijeme Udruženju i razvoju kaznenopravne znanosti i struke u Hrvatskoj recenzirajući, lektorirajući i uređujući tekstove te pripremajući tekst za tisak. Hvala vam.

Glavna urednica

Prof. dr. sc. Zlata Đurđević